

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.350

7 de novembre del 2017

SUMARI

- 1 Joan Bosch ▶ Un tast de català d'Elna (9). To be, nor not to be, that is the question (1): el verb ésser
- 2 Eugeni S. Reig ▶ El valencià de sempre: enjorn
- 3 Rudolf Ortega ▶ I parlàvem català
- 4 Albert Pla Nualart ▶ “Jo només penso en respirar” (segona part)
- 5 Teresa Tort ▶ Plegar
- 6 Salvador Oliva ▶ Què en farem de la Secció Filològica?
- 7 J. Leonardo Giménez ▶ ‘Pren la paraula’, un llibre clarificador
- 8 Joan Bastardas ▶ Menar, manar, conduir, guiar...
- 9 Enllaços i convocatòries
- 10 Voluntariat pel valencià

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 To be, or not to be, that is the question (1): el verb ésser

Joan Bosch

Quan William Shakespeare va formular en boca de Hamlet la seua famosa interrogació existencial «To be or not to be», no podia pas imaginar-se que, quatre-cents anys més tard, es podria aplicar a la llengua catalana, de manera irònica. El laxisme de les institucions acadèmiques a la vista de la castellanització galopant de la llengua emprada pels mitjans de comunicació fa que, cada dia, hi hagi més dubtes i confusions que s'escampin al si de la comunitat catalanoparlant. Tant i tant que, ben aviat, el jovent nord-català desitjós de recuperar la llengua del país no sabrà més quin verb feien servir els seus avantpassats quan volien conèixer una cosa tan trivial com la temperatura de la sopa a l'hora de menjar. El verb ésser o el verb estar? La sopa és calenta o la sopa està calenta? La nova *Gramàtica de la llengua catalana* del IEC valida totes dues opcions, mes, abans, quan cerdans, capcinesos, conflentins, vallespirencs i rossellonesos tenien el català com a llengua materna, els verbs ésser i estar eren ben diferenciats a casa nostra. A dir veritat, eren tan diferents com ho podien ser dos verbs qualssevol, l'un atributiu i l'altre predicatiu. Per il·lustrar aquesta afirmació, em referiré a dos exemples trets de la fraseologia il·liberrenca. Abans, quan la gent d'Elna ens assabentava que «*la sopa era calenta*», inconscientment, feia servir el verb ésser perquè com a verb copulatiu tradicional permetia d'atribuir a la sopa les característiques de l'estat *calent*, independentment del fet que aquest estat fos transitori o permanent. En canvi, quan ens aconsellava que «*deixéssim la sopa sul foc per mor que estigués calenta fins a l'hora de menjar*», inconscientment, feia servir el verb estar perquè com a verb predicatiu tradicional significava aquí: 'romandre en un estat donat, mantenir-s'hi'. Permeteu-me que hi insisteixi tan feixugament car és probablement en aquest desplaçament de categoria verbal que resideix la veritable arrel del problema. Si voleu fer una lectura profitosa d'aquest article, heu de tenir present a l'esperit que són les interferències de la llengua castellana que han fet del verb *estar* un verb atributiu al sud de l'Albera, cosa completament estranya a la idiosincràsia de la llengua catalana tradicional.

L'article consta de dues parts ben separades en les quals veurem, punt per punt, quins eren els principals camps d'aplicació dels verbs ésser i estar a Elna, quan eri mainatge. Avui comencem pel verb ésser. Del verb estar en parlarem una altra vegada.

A) El verb ésser

1. En català septentrional, el verb ésser, a l'infinitiu, revesteix la forma dialectal **estre** i el verb ser la forma dialectal **sere**. Aquestes dues formes són estrictament equivalents. Ara, de vegades, l'una és millor que l'altra per a evitar hiats desagradables:

Somiava d'estre campió <=> Somiava de sere campió

I ho va sere! (millor que «I ho va estre!» per a evitar el hiat)

2. En aquest article, quan escriuré *estre* o *sere* al·ludiré a la variant septentrional d'aquest verb. En canvi, quan escriuré *ésser* o *ser* al·ludiré a la forma normativa.

3. De manera general, *estre* i *sere* es conjuguen de la mateixa manera que *ésser* i *ser*. Les diferències (identificades **en negreta**) són les següents:

<u>Present d'indicatiu</u>	<u>Pretèrit imperfet d'indicatiu</u>	<u>Condicional simple</u>
sóm / sum / sun	eri	seriï
ets / et	eres / érets	series
és	era	seria
sem	érem / eren	seríem / serien
seu	éreu / eru	seríeu / seriü
són	eren	serien
<u>Pretèrit imperfet de subjuntiu</u>	<u>Imperatiu</u>	<u>Gerundi present</u>
sigués / siguessi	siguis	siguent
siguessis / siguesses	sigui	
sigués	siguem	
siguéssim / siguéssem / siguessen	sigueu	<u>Participi passat</u>
siguéssiu / siguésseu / siguessu	siguin	sigut
siguessin / siguessen		

Remarquem que les formes **sóm** i **sum** es pronuncien [sun] davant vocal i [sum] davant consonant sonora. La forma **sóm** també es pot escriure **som**. En aquest article, a despit del fet que els accents diacrítics siguin passats de moda, preferim escriure-la **sóm** per diferenciar-la de la forma normativa **som**, que representa la primera persona del plural del verb ésser al present d'indicatiu.

4. En català septentrional, *estre* i *sere* són els auxiliars de les primeres i segones persones del pretèrit indefinit d'indicatiu de tots els verbs:

Pretèrit indefinit

sóm / **sun** cantat
ets / **et** cantat
ha cantat
sem cantat
seu cantat
han cantat

Pretèrit plusquamperfet

havïi cantat
havies cantat
havia cantat
havíem / **havien** cantat
havíeu / **haviu** cantat
havien cantat

Remarquem que en aquest cas, el participi passat no concorda amb el subjecte. Ara, sí que concorda amb el complement d'objecte directe quan aquest és un pronom:

—*Te recordes d'aquella cançó tan bonica que vas escriure un dia de pluja?*

—*Hò i tal! Malauradament, la són pas mai **cantada** en públic...*

5. En català septentrional, *estre* i *sere* són els auxiliars dels temps compostos de tots els verbs pronominals:

Pretèrit indefinit

me sóm / **me sun** passejat
t'ets / **t'et** passejat
(ell) **s'és** passejat
(ella) **s'és** passejada
nos sem passejats
vos seu passejats
se són passejats

Pretèrit plusquamperfet

m'eri passejat
t'eres / **t'érets** passejat
(ell) **s'era** passejat
(ella) **s'era** passejada
nos érem / **nos eren** passejats
vos éreu / **vos eru** passejats
s'eren passejats

Futur compost

me seré passejat
te seràs passejat
(ell) **se serà** passejat
(ella) **se serà** passejada
nos serem passejats
vos sereu passejats
se seran passejats

Condicional compost

me seriï passejat
te series passejat
(ell) **se seria** passejat
(ella) **se seria** passejada
nos seriëm / **nos serien** passejats
vos seriëu / **vos seriü** passejats
se serien passejats

Remarquem que en aquest cas, el participi passat concorda amb el subjecte.

6. En català septentrional, *estre* i *sere* són els auxiliars dels temps compostos dels verbs de moviment com ara anar, venir, arribar, partir, entrar, sàller, etc:

Pretèrit indefinit

sóm / sun arribat
ets / et arribat
(ell) **és** arribat
(ella) **és** arribada
sem arribats
seu arribats
són arribats

Pretèrit plusquamperfet

eri arribat
eres / érets arribat
(ell) **era** arribat
(ella) **era** arribada
érem / eren arribats
éreu / eru arribats
eren arribats

Futur compost

seré arribat
seràs arribat
(ell) **serà** arribat
(ella) **serà** arribada
serem arribats
sereu arribats
seran arribats

Condicional compost

seriï arribat
series arribat
(ell) **seria** arribat
(ella) **seria** arribada
seríem / serien arribats
seríeu / seriü arribats
serien arribats

Remarquem que en aquest cas, el participi passat concorda amb el subjecte. Justament, és aquesta concordança que permet de destriar entre la primera persona del singular [(jo) sun arribat] i la tercera del plural [(ellos) sun arribats].

7. També, *estre* i *sere* són els auxiliars de la veu passiva:

*El gat menja el ratolí <=> El ratolí **és** menjat pel gat*

8. De manera general, remarquem que el verb català **ésser** té un camp semàntic comparable al del verb francès **être** i molt més estès que el del verb castellà **ser**. Les influències contradictòries del francès i del castellà a banda i banda del Pirineu han fet que **estre** sigui més usitat a Elna que no pas **ésser** al sud de l'Albera. Per convèncer-nos-en repassarem, una per una, les accepcions que arrepleguen els diccionaris i, per a cadascuna, ens demanarem si tenen vigència a Elna.

9. *Estre*: Verb copulatiu que afirma del subjecte la identitat, la possessió, la pertinència a una categoria determinada, la quantitat, l'equivalència, etc.

*Qui **és**? **És** el pare d'un amic.*

*Aquest llibre **és** meu. Aqueixes, **són** les teues sabates.*

*Ell **és** fuster. **És** el sol fuster que tenim a Elna.
Un colom **és** un ocell, mes hi ha ocells que **són** pas coloms.
Nosaltres **sem** quatre. Això **serà** massa poc.
Aquesta **és** com l'altra. **És** ben pariona.*

10. Estre: Existir, tenir realitat.

*Déu **és** i sempre **serà**. Això pot pas **estre**! Així **és**!*

11. Estre: Escaure's, esdevenir-se, fer-se...

*M'han dit que les sardanes **serien** a la plaça del mercat.*

12. Estre: Esdevenir-se un fet en un moment donat.

*Diumenge passat va **sere** l'aniversari de la veïna.*

13. Estre: Per a indicar una data, l'hora o un instant del dia.

*Avui **és** dimarts. **Són** deu hores de matí. Encara **és** d'hora. Aviat **serà** migdia.*

14. Estre: Trobar-se en un lloc (a condició que no hi hagi cap noció de durada definida).

*La catedral d'Elna **és** a la vila d'amunt.*

*La roba neta **és** a l'armari, ben desada.*

*La voluntat hi **era**, solament vàrem mancar de diners...*

*On **és** ton pare? Ara **és** a l'hort. Anit **serà** a casa.*

*Avui **són** aquí. Demà vés a saber on **seran**.*

Remarquem que en aquests exemples no hi ha cap noció de durada, sinó nocions de datació: ara, anit, avui, demà.

15. Estre: Arribar a un lloc.

*Per anar a Perpinyà, vés-hi en tren. Hi **seràs** de seguida.*

16. Estre: Escaure alguna cosa a algú.

*El barret m'**és** petit.*

17. Estre: Amb un substantiu, un adjectiu, un participi passat o equivalent, exprimeix la qualitat essencial, l'estat natural, transitori o definitiu del subjecte.

*Va **sere** una festa memorable. Demà **serà** un dia decisiu.*

*Ma cosina **és** valenta. Mon pare **és** mort. Ton germà **és** un pocavergonya.*

Mon fill **és** jove. Avui **és** content. La setmana passada **era** malalt. Ara **és** guarit.

La sopa **és** salada. La sopa **és** calenta. La sopa **és** freda. La carn **és** cuïta.

La porta **és** nova. La porta **és** oberta. La porta **és** tancada. La porta **és** espatllada.

La taula **és** de fusta. La taula **és** mullada. La taula **és** eixugada. La taula **és** parada.

La casa **és** acabada. La casa **és** cara. La casa **ha sigut** venuda avui mateix.

Remarquem que a Elna, en el cas d'un estat transitori, fem servir el verb *estar* solament quan precisem la durada d'aquest estat transitori. En aquest cas, *estar* significa 'restar, romandre': Ara, la botiga **és** oberta. Demà **estarà** tancada tot el dia.

18. Hi estre pas tot: Tenir pertorbades les facultats mentals.

*Pobra dona! **Hi és** pas tota. Li'n manca una galant llossada!*

19. Estre per a algú: Per a designar el destinatari d'una cosa.

*Aquesta lletra **és per al** teu company.*

20. Estre per a: Per a designar la finalitat d'una cosa.

*Aqueixos estalvis **són per a** pagar els impostos.*

*Porti una banasta d'hortalisses. **Serà per a** la setmana entrant.*

21. Estre amb algú: Acompanyar algú.

*Demà **seràs amb** la teua germaneta.*

22. Hi estre: Exclamació de disgust.

*Ara hò! Ja **hi sem!***

23. Estre de: Ésser nascut a.

*Jo **sóm d'Elna** i tu **de** Perpinyà.*

24. Estre de: Pertànyer a.

*Aquesta casa **és d'un** amic meu.*

25. Estre de: Ésser partidari de

*Ella sempre **és de** trobar pèls als ous!*

26. Estre de: Ésser digne de.

*Nosaltres, rai! **Sem pas de** plànyer!*

27. Estre a algú de: Pertocar-li a algú de.

Ara és a ton pare de decidir...

28. Estre a + infinitiu: Manera tradicional de fer el present continu a Elna.

*Nosaltres **sem a** treballar mentre que els altres se passegen!*

*Ets un pocavergonya! Tu al cafè i jo, aquí, **a** t'esperar al repetell del sol!*

Remarquem que, en aquesta construcció, el verb **estre** es pot elidir. És el cas del segon exemple.

29. Estre bé dues o més persones entre elles: Avenir-se.

Ets bé amb els teus veïns?

30. Estre bé: Ésser convenient o oportú.

*Penses que **serà bé** si hi arribem de matinada?*

A Elna, en una situació semblant, no diem mai: «Penses que **quedarà** bé si hi arribem de matinada?». El verb **quedar** és un manlleu del castellà.

Glossari

sàller	sortir
és ben pariona	és ben igual
al repetell del sol	al baterell del sol

2 El valencià de sempre: enjorn

Eugeni S. Reig

El valencià de sempre (Alzira: Bromera, 2015), pàg. 275-276

1) De bon matí, a les primeres hores del dia. El significat original d'aquest mot és 'a l'alba, en fer-se de dia'. *Jo, quan he d'anar de caça, sempre m'alce enjorn.*

En la rondalla "L'amor de les tres taronges", d'Enric Valor, podem llegir:

L'endemà, el despertà ben enjorn la llum esplendorosa del sol.

Actualment també s'usa per a referir-se a les primeres hores de la matinada, malgrat que encara siga fosc. *Demà desperta'm enjorn, quan encara no s'haja fet de dia, que he d'estudiar tres temes per a l'examen.*

En la rondalla “El castell d’Entorn i no Entorn”, d’Enric Valor, podem llegir:

L’endemà mateix, ben enjorn, un carro del castell i tres criats portaren Teresa i l’àmfora grossa a hora i mitja de camí, costa avall, en els pinars més espessos de la serra dels Plans, és a dir, enmig d’aquells que hi ha a la rodalia de les Florències.

2) A les primeres hores de la nit. *Esta nit ens gitarem enjorn i demà s’alçarem matí. Gita’t enjornet i tapa’t ben tapat i voràs com demà de matí ja t’ha passat el mal de gola.*

En la rondalla “Esclafamuntanyes”, d’Enric Valor, podem llegir:

Però quan es féu de nit –enjorn, perquè era pel novembre– i mogué un ventijol que venia de la Manxa més gelat que un rave, i es colava pels badalls de porticons i finestres i feia uns esfereïdors udols i xiulets, ja va anar enquimerant-se i sentint per dins del cos una mena d’estrany nequit. I ell no era pas covard. Ni de bon tros!

En la rondalla “L’amor de les tres taronges”, d’Enric Valor, podem llegir:

Sopà allà, de mala gana, en un hostalet greixinós com un furgatxo; es gità enjorn i dormí sols pel gran cansament que duia a les costelles; però l’endemà es va alçar tot ensonyat i disgustat encara per les dues fallides aparicions, i no gosava tocar la tercera taronja.

3) Abans del que s’esperava, del que s’acostuma, del que es considera normal, del que és habitual, del que s’havia convingut. *Caram, enjorn arribes; havíem quedat a les cinc i encara no són ni les quatre.*

En la rondalla “Home roig, gos pelut i pedra redona”, d’Enric Valor, podem llegir:

Aquella segona nit passada al mas fou tan pèssima com la primera, puix, a males penes havia dormit tres hores, que ja va sentir per la finestra el maleït cucut. Ell s’esparpellà d’un colp, s’assegué al llit i escoltà:

–Cut-cut, cut-cut!

No hi havia dubte: el cuquello cantava ja. Maleït animaló i que enjorn que es despertava en aquesta terra! Es va alçar, va obrir el finestró i va mirar les lluentes estrelles... No devia ser ni la una!

En la rondalla “L’albarder de Cocentaina” llegim:

Va arribar, una altra vegada, el gelat desembre, que el dia ja sabem que hi curteja molt i més al terme de Cocentaina, on el sol s’amaga molt enjorn darrere l’alta cresta de la Mariola.

En la meua terra alcoiana, quan algú arriba molt més prompte del que se l'esperava, se li diu: *¡Enjornet, pare Antoni!* Frase amb la qual, d'una manera simpàtica i desenfadada, se li reprotxa que s'haja avançat tant.

El vocable *enjorn* és la grafia aglutinada de la locució *en jorn*.

És una paraula coneguda per tots els valencians però que, per desgràcia, cada vegada s'usa menys, ja que habitualment és substituïda per *prompte*.

En valencià també es diu: 1) de bon matí, prompte. 2) prompte. 3) prompte

La llengua estàndard sol emprar: 1) dejorn. 2) aviat, d'hora. 3) aviat, d'hora

En castellà es diu: 1) *temprano*. 2) *temprano*. 3) *temprano*

3 I parlàvem català

Rudolf Ortega @Rudolf_Ortega

El País, 05/09/2017

https://cat.elpais.com/cat/2017/09/05/cultura/1504630269_706490.html

Una derivada sorprenent de tota la gestió dels atemptats de Barcelona i Cambrils ha estat veure com, de manera insospitada, la llengua catalana i el seu ús passaven a un pla destacat de l'opinió pública, en convertir-se en l'idioma predominant —però no únic— en l'explicació dels atemptats i l'operatiu policial, i en redundar, aquest fet, en els recels que alguns sectors hispànics mostren de manera endèmica envers la llengua catalana. El paroxisme d'aquest estat de coses va ser la resposta del major Josep Lluís Trapero al periodista que es va alçar en sentir una resposta en català, el “bueno, pues molt bé, pues adió” que es va convertir en tendència a Twitter i que ja decora samarretes. S'hauria pogut treure la pistola i, en català del bo, dir-li “entornate'n al teu puesto”, però en aquests casos és molt millor la indiferència.

Espanya tolera amb un cert desgrat la seva diversitat lingüística, és un sí-però no que admet la diferència mentre aquesta es mantingui en el propi clos territorial, mentre quedi a casa, per entendre'ns. Sempre ha estat així, de fet el franquisme no va perseguir la llengua a dins les cases i només hi va penetrar amb la televisió, i al capdavall no deixa de ser el mateix: mentre el català i la resta de llengües peninsulars siguin de consum intern seran ben vistes com a mostres de riquesa cultural, d'unitat en la diversitat que en diuen, i sempre que es

pugui se n'aplaudirà la deriva cap a la folklorització. Però tan bon punt la llengua superi el clos es posarà el crit al cel argüint la manca d'una universalitat que tots sabem que tenen altres llengües. Com ara el castellà, per exemple.

A causa dels atemptats, així, la llengua catalana va passar a ser vehicle de comunicació d'uns fets que transcendien l'àmbit domèstic i que obrien els informatius d'arreu del món. En català es feien les primeres intervencions dels màxims responsables polítics i policials, i en català es responien totes les preguntes formulades també en català, al costat de les respostes en castellà i de les traduccions necessàries, tal com a Twitter els missatges es difonien en quatre llengües. Els informatius espanyols, d'aquesta manera, es veien emesos a emetre en directe declaracions en llengua catalana, amb doblatges i interpretacions d'urgència a l'espera que es reproduís la mateixa declaració però en castellà. I d'aquesta segregació del castellà a un segon lloc plorava la criatura.

Hi ha dos fets, però, que destaquen per damunt de la facècia del major Trapero i que converteixen la *gestió lingüística* dels atemptats en alguna cosa excepcional. La primera, i potser la més important, és que no hi havia un pla preconcebut al darrere, ningú no s'havia empescat una acció de política lingüística per quan fóssim notícia d'abast mundial. Senzillament es va fer així perquè a ningú se li va acudir que hi havia alternativa, de manera que els successos més extraordinaris van ser tractats pel que fa a la llengua amb una normalitat exemplar. I la segona va ser la resposta llançada per la gent corrent a les imprecacions pel fet que no s'emprés primer el castellà. Altre cop la normalitat. Corria un tuit —en castellà— que deia que preferia que li diguessin la veritat en català que no que li mentessin en castellà, en al·lusió als atemptats de l'11-M de Madrid, i eren molts els comentaris burletes que apuntaven que a Espanya molts havien descobert que a Catalunya es parlava català. Ben mirat, poques respostes d'aquí abraçaven el fonamentalisme idiomàtic o es decantaven cap a les essències, més aviat es tirava d'una catalana ironia per posar l'accent en un fet bastant plausible: sí, a Catalunya es parla català.

Davant d'aquest absurd, l'autèntic xoc de trens es produïa entre les neurones d'alguns, incapaços de comprendre com algú de cognom tan xarnego com Trapero defensés amb barbarismes però sense estridències una cosa tan normal com és parlar una llengua allà on es parla.

Vegeu també, del mateix autor i en el mateix mitjà, [Pacte de llengües](#) (13/09/2017) i [Alfonso Dastis, sociolingüista postveritable](#) (18/10/2017)

4 “Jo només penso en respirar” (segona part)

Albert Pla Nualart

Ara, 16/09/2017

https://llegim.ara.cat/opinio/nomes-penso-respirar-segona-part_0_1870613006.html

Fa uns quatre anys vaig dedicar [un ‘Tast de català’](#) a un anunci de l’Associació Catalana de la Fibrosi Quística que deia “Tu respires sense pensar. Jo només penso en respirar”. Hi destacava que era comunicativament impecable però normativament incorrecte, ja que aleshores la norma només acceptava “en respirar” en el sentit temporal de “quan respires” i no pas com a complement de règim del verb *pensar* (*en*). En aquest segon cas la norma obligava a canviar la preposició *en* per *a*.

Doncs bé, l’anunci segueix molt present al metro de Barcelona però ara diu: “Jo només penso a respirar”. Seria un cas d’èxit en la implantació de la norma si no fos que la norma també ha canviat durant aquests mesos. Des de l’aparició de la nova gramàtica de l’IEC (GIEC), “Jo només penso en respirar” ha passat a ser correcte amb un sentit idèntic a “Jo només penso a respirar” (que es manté com a forma preferible en els registres formals).

En el tast de fa quatre anys jo defensava que la norma acceptés aquest *en* de règim davant l’infinitiu i remarcava que, en cas d’acceptar-lo, calia que també considerés correcta en registres formals la seqüència *al* + *infinitiu* amb valor temporal, perquè, si no, seria impossible saber si el nen de l’anunci pensa quan respira o si respirar és l’objecte del seu pensament. I, en efecte, la GIEC ara també considera correcte *al* + *infinitiu* al costat de *en* + *infinitiu* (que es manté com a forma preferible en registres formals).

La GIEC, doncs, ha flexibilitzat la norma, però el problema és que ara la frase “Jo només penso en respirar” ha deixat de ser clara; i no parlo només d’aquesta frase sinó de moltes altres d’estructura paral·lela. Fer compatible un *en* de règim amb un *en* amb valor temporal genera ambigüitats poc suportables. El pas de *a* a *en* en el primer cas potser demana el pas de *en* a *al* en el segon. El preu de voler acontentar a tothom acaba sent desordenar la llengua. És un d’aquells casos en què ens hem de plantejar si no cal “acceptar en lloc de” i no pas “al costat de”.

Vegeu també [Una repressió vergonyosa però no pas vergonyant](#) (23/09/2017)

5 Plegar

Teresa Tort @teresa_tort

Blog *Agafada al vol*, 19/09/2017

<https://blocs.mesvilaweb.cat/tort/?p=269732>

Les imatges ens expliquen històries, ens fan pensar o ens enganyen. El llenguatge visual ha esdevingut el protagonista dels relats que consumim.

Evidentment, només passejant la mirada pels murals no entenem del tot com funciona el món que ens envolta. Així i tot, una imatge furtiva explica allò que és explícit perquè la significació dels gestos i l'ocupació de l'escenari no és fàcil de contrarestar amb infàmies. Un policia mirant al buit, tensat i immòbil davant de la porta d'un setmanari comarcal, i una noia oferint-li somrient un clavell roig com a símbol de resistència ens parla d'un combat desconcertant. D'un nou combat.

Tot resulta més confús amb les fàbriques mediàtiques de postveritat. Fins i tot el llenguatge verbal se sotmet a operacions de maquillatge per a encobrir els fets que convé no airejar gaire. I encara que s'haja escrit i denunciat aquest fenomen profusament, en continuem sent víctimes a diari. Per això, en algunes ocasions, les imatges ens ajuden a veure-hi clar. Amb un angle obert, des de dalt, buscant tota la profunditat possible; això sí!

Per tant, filmar-nos i fotografiar-nos junts en aquest moment tan transcendent de la nostra història imprimeix veracitat al nostre relat i escampa la força de la nostra il·lusió. Captar el que fem i projectar-ho infinites vegades des de les xarxes socials i els telèfons mòbils que portem a les butxaques ens ajuda a mitigar la força dels contrincants, que tenen altaveus tan poderosos.

Hem fet un [lipdub](#). Tres vegades vam repetir la coreografia que els organitzadors havien preparat i la tercera versió va ser la bona. En aquesta ocasió, a nosaltres la càmera no ens va **plegar**; va passar de llarg sense mirar-nos. De totes maneres, explicar per què no ens veia ningú a la filmació va fer rebrotar aquest verb tan bonic que tenim els ebrencs i que no apareix –tampoc!– a cap diccionari.

[Plegar](#) és un verb molt productiu per a nosaltres: pleguem la roba; pleguem de treballar; pleguem olives; pleguem els braços; pleguem imatges amb la càmera i pleguem idees!

Quan estem esvanits d'un xiquet perquè és molt espavilat, l'elogiem així: *Tot ho plega de seguida!*

La polisèmia multiplica el poder de les nostres paraules, com les imatges multipliquen tot el que fem.

6 Què en farem de la Secció Filològica?

Salvador Oliva

El País, 07/09/2017

https://cat.elpais.com/cat/2017/09/07/cultura/1504814436_000761.html

No he buscat gaire, però no he vist mai especificades les funcions concretes que hem d'atribuir a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Ara i aquí, només em limitaré a posar atenció a un tipus de fenomen on aquesta Secció fracassa estrepitosament per no saber prescriure, que és la seva feina, sobre construccions absolutament normals en la llengua viva, mentre perd el temps en minúcies estúpides com la darrera reforma dels accents diacrítics.

Aviso que el tema potser és avorrit per als lectors que no són ni traductors, ni escriptors, ni periodistes, ni mestres. Però entre els lectors d'aquest diari, segur que també hi ha gent interessada per temes de llengua. Només posaré un sol exemple: avui dia a ningú que no sigui un pallús cultivat no se li acudiria de dir o escriure una frase com *Els ho diré*, quan el nivell és col·loquial. El primer clíctic *els* és l'objecte indirecte i el segon, *ho* el directe. Però la forma viva és *Els hi diré* (on l'objecte directe desapareix). Si agafem ara una frase com *Diré a en Pere que vingui*, i en pronominalitzem els complements, no escriurem, ni direm, al nivell col·loquial, *Ja li ho diré*. Si volem ser racionals, hauríem d'escriure (per analogia amb la frase anterior) *Ja li hi diré*, on tenim un primer clíctic també amb funció d'objecte indirecte més el mateix *hi* que hi vèiem abans. Ara bé: ja m'he adonat que, davant del silenci oficial, ja s'ha establert el costum d'una forma no analògica que és aquesta: *Ja l'hi diré*. Què aconsellaria l'esmentada Secció: *Ja li hi diré* o *Ja l'hi diré*? Si aconsella la primera solució, cosa que dubto que faci, tot i que és la més racional per analogia, no hi hauria cap problema addicional. Ara bé, si aconsella la segona, aleshores li hauríem de preguntar per què l'objecte indirecte apareix amb un pronom típic del directe. O és que en aquest cas (i en cap més) el *li* queda apostrofat? Els mestres que ensenyen anàlisi gramatical als estudiants tenen tot el dret a exigir-ho, em sembla. Seria bo de saber si l'anàlisi seria diferent segons si l'objecte indirecte és en plural o en singular. Sembla ser que l'esmentada Secció té la preferència de no dir res.

A la darrera gramàtica, que tothom esperava que seria un punt de referència de normativa a diferents nivells d'elocució, sembla com si els seus responsables ens l'hagin fet per demostrar que saben molta teoria gramatical (sense convèncer gaire els que ja en saben). Per fer això que han fet, la de Joan Solà ja ens servia, i molt més bé. Si, doncs, la Secció Filològica no fa el que hauria de fer i

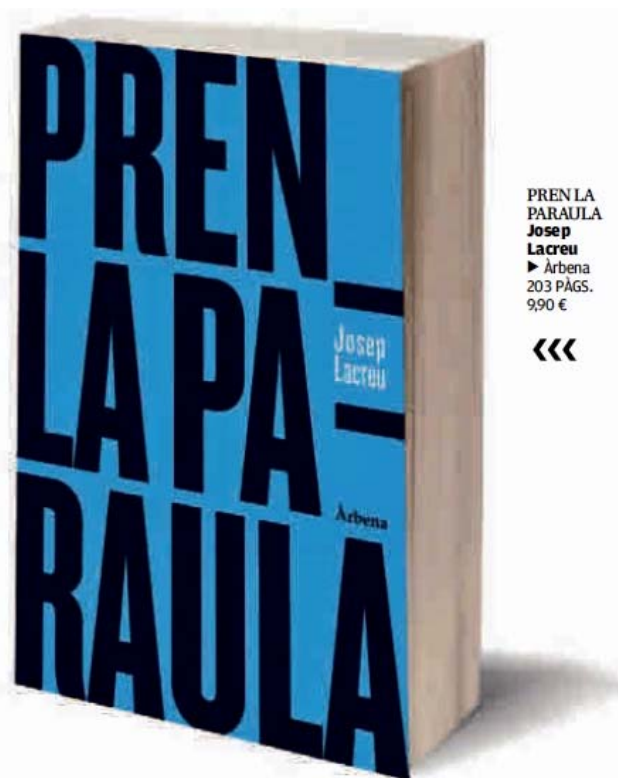
fa el que no hauria de fer, quin respecte li hem de tenir? Quina altra solució ens queda si no és la de tirar pel dret? I si hem de tirar pel dret, de què serveix l'esmentada Secció? Si algú sap la resposta a aquesta pregunta i me la diu, li estaré summament agraït.

7 Pren la paraula, un llibre clarificador

J. Leonardo Giménez

Levante-EMV, suplement *Postdata*, 21/10/2017

Josep Llacreu és un dels lingüistes que més contribueixen a acostar norma i parla. La seua obra, a més de ser molt instructiva i didàctica, és representativa de la posada en valor del valencià de sempre i alhora de l'aperturisme necessari per a assolir un model de llengua modern, comunicatiu i rigorós normativament. En eixes línies motivadores s'inscriu el seu llibre, de recent publicació, *Pren la paraula* (ed. Àrbena, 2017), recopilació d'articles publicats, entre els mesos de juny de 2016 i març de 2017, en el blog del mateix nom i autor contingut en el web d'este mateix diari, *Levante-EMV*.

El llibre, de 203 pàgines, consta de 42 articles, dividits en quatre apartats temàtics: “Qüestions de llengua”, “Fonètica, fonologia i ortografia”, “Morfologia i sintaxi” i “Lèxic i semàntica”, on exposa amb arguments ben fonamentats diferents qüestions i aclariments lingüístics de gran utilitat per als usuaris d'esta llengua.

Un dels eixos motivadors de Llacreu en *Pren la paraula* (i en la seua obra) és desfer la idea i el prejuí que els valencians parlem malament la nostra pròpia llengua. Diu en la introducció del llibre que “Ens hem educat en la creença que la nostra llengua, i especialment el nostre valencià –marginat dins de la marginació global– estava infestat de castellanismes. I no és així”. “La castellanit-

zació afecta la capa més superficial de la llengua. I les obsessions descastellanyadores, practicades sovint sense tacte ni trellat, produïxen un efecte contraproduent en els sentiments d'afecte i autoestima dels parlants per la pròpia llengua.”

I l'autoestima, a més d'altres condicionaments molt rellevants, és molt important en el procés de normalització del valencià, ja que ens han volgut fer creure (i alguns encara hi insistixen) que tenim molts usos embastardits que cal substituir per paraules, expressions i formes més “pures”, encara que siguem més pròpies d'altres indrets o resulten artificioses o estranyes a la parla valenciana o a altres “perifèries”.

Lacreu fa una defensa de la variació lingüística, en tots els sentits, com a element enriquidor, que suma, dins de la indiscutible unitat de la llengua. I es manifesta contra una concepció centralista i selectiva (i empobridora) de l'idioma compartit, que crea desafecció i inseguretat en l'usuari.

Un dels objectes centrals de *Pren la paraula* és oferir a l'usuari de la llengua aclariments lingüístics i resolució de dubtes que puguen dotar-lo de seguretat en l'ús i conreu formal del nostre idioma, així com contribuir a la divulgació de les innovacions i aportacions a la normativa per part de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, que bona cosa de falta fa (en l'ensenyament, especialment; i també en tots els àmbits formals).

En eixe sentit, Lacreu analitza i aclaria, amb rigorositat i altura de mires, determinades formes, paraules o expressions (abans marginades o proscrietes) que ara, en virtut d'estudis o reconeixement d'usos tradicionals o literaris, i poant en la realitat de la llengua, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua ha donat carta de naturalesa normativa.

És el cas, per exemple, dels sufixos de terminació en *-iste/ista* segons que el subjecte siga masculí o femení (*artiste-artista; periodiste-periodista, socialiste-socialista*), al costat del també correcte acabament en *-ista* per als dos gèneres. O el plural *hòmens*, preferible, en la variant valenciana, a *homes*, opció fonamentada en usos històrics, tradicionals i actuals en valencià, en català occidental, en l'illa d'Eivissa i en la ciutat de l'Alguer, amb cites de les *Homilies d'Organyà*, Furs de València, d'Ausiàs March, Sant Vicent Ferrer, Constantí Llombart, Sanchis Guarner, Joan Fuster, Enric Valor, Vicent Andrés Estellés...

En l'article “Este i aquest”, l'autor de *Pren la paraula* desmunta els arguments (oficials o literaris) que pretenen apartar les formes dels demostratius simples, *este-esta-estos-estes, eixe-eixa-eixos-eixes*, de la condició de formals i relegar-

los, com a molt, a àmbits molt localitzats i/o col·loquials. Els arguments que exposa Lacreu en defensa de l'ús en tots els registres dels demostratius simples són ben sòlids i fonamentats, basats en dades i raonaments filològics. L'estigma de castellanisme, que sovint se'ls ha atribuït, en particular a *este* i flexió, queda desarmat amb cites i dades històriques, que figuren en *Pren la paraula*, llevat que algú considere que sant Vicent Ferrer, que utilitzava les dos formes dels demostratius, *este* i *aquest*, poguera ser un contaminat de castellà o un postsecessionista *avant la lettre*, o que el Llibre de la Cort del Justícia d'Alcoi (de l'any 1263), en què alternen també les formes simples i reforçades, fóra un sainet castellanitzat.

Altres casos que Lacreu aborda en el referit llibre són els dobles *almorzar* i *esmorzar*; *antorxa* i *torxa*; *cementeri* i *cementiri*; *despedir* i *acomiar*; *servici* i *servei*; *vacacions* i *vacances*; totes formes ben normatives, perquè ja ho eren o perquè l'AVL, poant en la tradició, la genuïnitat o en la parla real, els ha donat carta de naturalesa normativa.

Tracta també el cas curiós de *faena* i *feina*. Durant molts anys, l'ortodòxia purista ha anatemitzat la forma *faena* com a localisme o castellanisme no admissible en registres formals. Pobra *faena*, tan valenciana i tan catalana ella. I resulta que, reconegut en el diccionari de la Real Academia Española, és un valencianisme-catalanisme introduït en el castellà. Un préstec que la llengua veïna va prendre de la nostra. Com s'explica en *Pren la paraula*, és un vocable que utilitzaven Ausiàs March, Jaume Roig, Joanot Martorell i Isabel de Villena, que, com tots sabem, no eren, precisament, meritoris en pràctiques vinguts de Salamanca o de la Manxa, ni eren còmplices de ninguna trama de segregació idiomàtica.

En el referit llibre també hi ha una anàlisi crítica d'alguns aspectes de la normativa, com ara dels accents diacrítics.. En l'article "Eixos vel·leïtosos puntets anomenats 'dièresis'", Lacreu aprofundix en un debat que qüestiona la gran profusió d'eixe signe. Fa una encertada crítica de la revisió duta a terme recentment per l'Institut d'Estudis Catalans respecte als diacrítics, la dièresi i la norma de la *erre* en paraules precedides d'un prefix (*arítmia/arrítmia*, *contrarestar*, *infraroig*, *poliritme*, etc.). Lacreu, com altres lingüistes preocupats per simplificar allò que és simplificable, aplaudeix la necessària revisió d'eixos punts de la normativa, però també critica les solucions adoptades per l'IEC, amb tota la raó, perquè resulten confuses, incoherents i arbitràries, i afegixen en alguns casos més complicacions que hi havia abans de la revisió. Per això Lacreu fa esta proposta: "Revisar la mateixa norma conjuntament per les dos

institucions normatives. Ja és hora de superar prejuís i posar per damunt de qualsevol altra consideració el bé de la llengua compartida”.

Diu també l'autor de *Pren la paraula* que “no té sentit fer difícil el que pot ser fàcil” i que “quan una qüestió ortogràfica suscita dubtes i vacil·lacions a molts usuaris –fins i tot a usuaris avançats de la llengua–, és senyal inequívoc que alguna cosa falla”. Realment, falla alguna qüestió ortogràfica i també normes sintàctiques i normes lèxiques. Podem intuir això fixant-nos en els resultats dels exàmens avaluatoris de jòvens que tenen com a mínim dotze anys d'estudis de valencià o en valencià.

Estem davant d'un llibre clarificador de qüestions normatives del nostre idioma, allunyat del dogmatisme i sectarisme (que per ací i per allà trobem en manuals i llibres d'ensenyament). Un llibre que vol fer el valencià més fàcil, que posa en valor el valencià d'ara i de sempre, que contribuïx a donar seguretat als usuaris o, almenys, a pal·liar la inveterada inseguretat que provoca una normativa innecessàriament complicada. I tot això respectant la unitat de la llengua compartida amb balears i catalans. Estem davant d'una publicació que combat la nefasta idea que parlem malament el valencià, i que (anant per la direcció contrària) ajuda a reconciliar els parlants amb la nostra pròpia llengua. En definitiva, un llibre que contribuïx a apujar-nos l'autoestima com a valencianoparlants.

8 Menar, manar, conduir, guiar...

Joan Bastardas

Diàlegs sobre la meravellosa història dels nostres mots (Barcelona: Edicions 62, 1996), pàg. 160-161

Joan: Examinem ara la història semàntica d'un nom que sí que corre perill. Vers el segle II de la nostra era el verb llatí *minare*, que volia dir 'amençar', es va especialitzar amb el significat d'amençar amb crits i bastons els animals (ovelles i ases) per tal de dur-los per un determinat lloc'. Aviat es va dir d'un carro. En català no solament es *menen* els animals i els carros, sinó també altres coses, els negocis o la dansa, per exemple.

Ramon: També els camins *menen* a un lloc.

Joan: Però avui a Barcelona el mot es troba, en la llengua col·loquial, en gran perill d'extinció. Això és degut a dos fets. Un de caràcter formal: en l'infinitiu

(*menar*) i en altres temps (*menava*) les formes procedents de *mino* 'jo meno' es confonen amb les formes procedents de *mando* 'jo mano'. Però hi ha un altre fet: quan dels carros hem passat als automòbils, el català de Barcelona no ha fet com el francès que ha mantingut el verb *mener*; ha preferit, de primer, *guiar*, i actualment *conduir*.

Ramon: Recordo perfectament haver utilitzat jo mateix el verb *guiar*. No sé si cal explicar *conduir* per una interferència del castellà *conducir*.

Joan: No m'estranyaria. Però els mallorquins, més fidels que nosaltres, han fet anar les coses com havien d'anar i usen *menar* per a tota classe de vehicles, automòbils inclosos. Val a dir que en lloc de *manar* diuen *comandar*; les possibilitats que es produeixin confusions entre els verbs *menar* i *manar* són, doncs, ben poques. Ara bé, em consta que els agricultors de l'Empordà fan una distinció: els automòbils es *condueixen*, però els tractors es *menen*.

Ramon: Això també passa a la Noguera.

Joan: Deu ser una cosa força general. No cal, doncs, perdre del tot l'esperança sobre les possibilitats de pervivència del verb *menar*, malgrat la força expansiva de la llengua dels barcelonins.

9 Enllaços i convocatòries

- ▶ Jornada "**L'acolliment lingüístic: reptes actuals**", divendres **17 de novembre**, Factoria Cultural Coma Cros (Salt, Gironès). [Programa i formulari d'inscripció](#)
- ▶ Jornada de Terminologia. **L'activitat terminològica com a base per a l'expansió de l'ús social de les llengües**, organitzada per l'[Acadèmia Valenciana de la Llengua](#) i el [TERMCAT](#). **23 de novembre**, Aula Magna Joan Francesc Mira, Facultat de Ciències Humanes i socials de la Universitat Jaume I, Castelló de la Plana
- ▶ **Velles i noves fronteres de la diversitat lingüística**. **Jornades internacionals Linguapax**, **23 i 24 de novembre**. Aula Magna, Casa de Convalescència, c. Sant Antoni M. Claret 171, Barcelona. [Programa i formulari d'inscripció](#)
- ▶ XIV Jornada de la SCATERM, "**La terminologia de la Gramàtica**", dijous **14 de desembre** de 2017, sala Nicolau d'Olwer de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC, c. del Carme 47, Barcelona)

▶ **25è Col·loqui Lingüístic de la Universitat de Barcelona (CLUB25)**, amb dues taules rodones, una de sociolingüística (“L’abast, les possibilitats i els límits de les polítiques lingüístiques”) i l’altra de dialectologia (“Estàndard, dialectes i dialèctica”). Divendres **17 de novembre** de 9:30 a 13:30, Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona. [Inscripcions i contacte](#)

- ▶ El blog del TERMCAT, entrades del mes d’octubre: [Glicerina o glicerol?](#) (04/10), [Què són els ADR en l’àmbit del dret?](#) (05/10), [#termedelasetmana: jugador expert](#) (05/10), [#termedelasetmana: zombi](#) (10/10), [Terminologia de la pobresa: termes que criden a actuar](#) (17/10), [#termedelasetmana: infografia](#) (18/10), [Dooring? Emportada? Què és?](#) (19/10), [#termedelasetmana: campanya de vacunació](#) (25/10), [El caucus, més enllà de la política nord-americana](#) (25/10), [És el mateix declaració que proclamació?](#) (26/10), [#termedelasetmana: moniato](#) (31/10)
- ▶ Moisés Pérez, [Un blindatge regressiu del plurilingüisme](#) (*El Temps*, 30/09/2017)
- ▶ Pere Fernández, [Llengües i cooficialitat, debat incòmode](#) (*El Món*, 03/09/2017)
- ▶ Griselda Oliver i Alabau, [Quatre formes per reciclar-se amb el català](#) (*Núvol*, 27/09/2017): la *Gramàtica*, l’*Optimot*, els nous manuals de llengua i l’*Ésadir*
- ▶ [Joandomènec Ros \(IEC\): “Intel·lectuals, polítics i mitjans parlen molt del català, però quan l’usen el trepitgen”](#) (*Racó Català*, 14/08/2017)
- ▶ [Ximo Puig proposa que la reforma constitucional serveixi perquè a l’Estat s’estudiïn totes les llengües cooficials](#) (*Racó Català*, 19/10/2017)
- ▶ Pau Vidal, [Neofòbies](#) (*VilaWeb*, 05/09/2017). ‘Turismofòbia’ truca a la porta del DIEC amb insistència. Però entrar-hi no és fàcil: ni tan sols la ‘neolofòbia’, ves per on, ho ha aconseguit
- ▶ Tere Rodríguez, [Una llengua de pel·lícula](#) (*Diari La Veu*, 01/10/2017). El públic que demana cinema en valencià continua sense espais on trobar una oferta estable
- ▶ Magí Camps, [Col·lapses Martínez](#) (*La Vanguardia*, 02/10/2017). El verb ‘col·lapsar’ està arrasant tot el que s’enfonsa
- ▶ Joan Mena, [Som fills i filles de la immersió lingüística](#) (*Ara*, 20/10/2017). El bilingüisme no ens fa millors, però és un esglaó més en la lluita per la justícia social i la igualtat d’oportunitats
- ▶ [El govern valencià impulsa la campanya de promoció lingüística ‘Sempre teua. La teua llengua’](#) (*Racó Català*, 27/09/2017)

CARRER DEL VOLUNTARIAT PEL VALENCIÀ

Escola Valenciana fomenta l'ús de la conversa de manera entretinguda a través del Voluntariat pel Valencià. Aquest programa posa en contacte persones voluntàries i aprendentes, que parlen 1 hora a la setmana durant 10 setmanes.

Gràcies al Voluntariat pel Valencià, més de 23.300 persones han compartit experiències i han guanyat fluïdesa quan parlen valencià.

Contacta amb nosaltres!

Identificativa de:

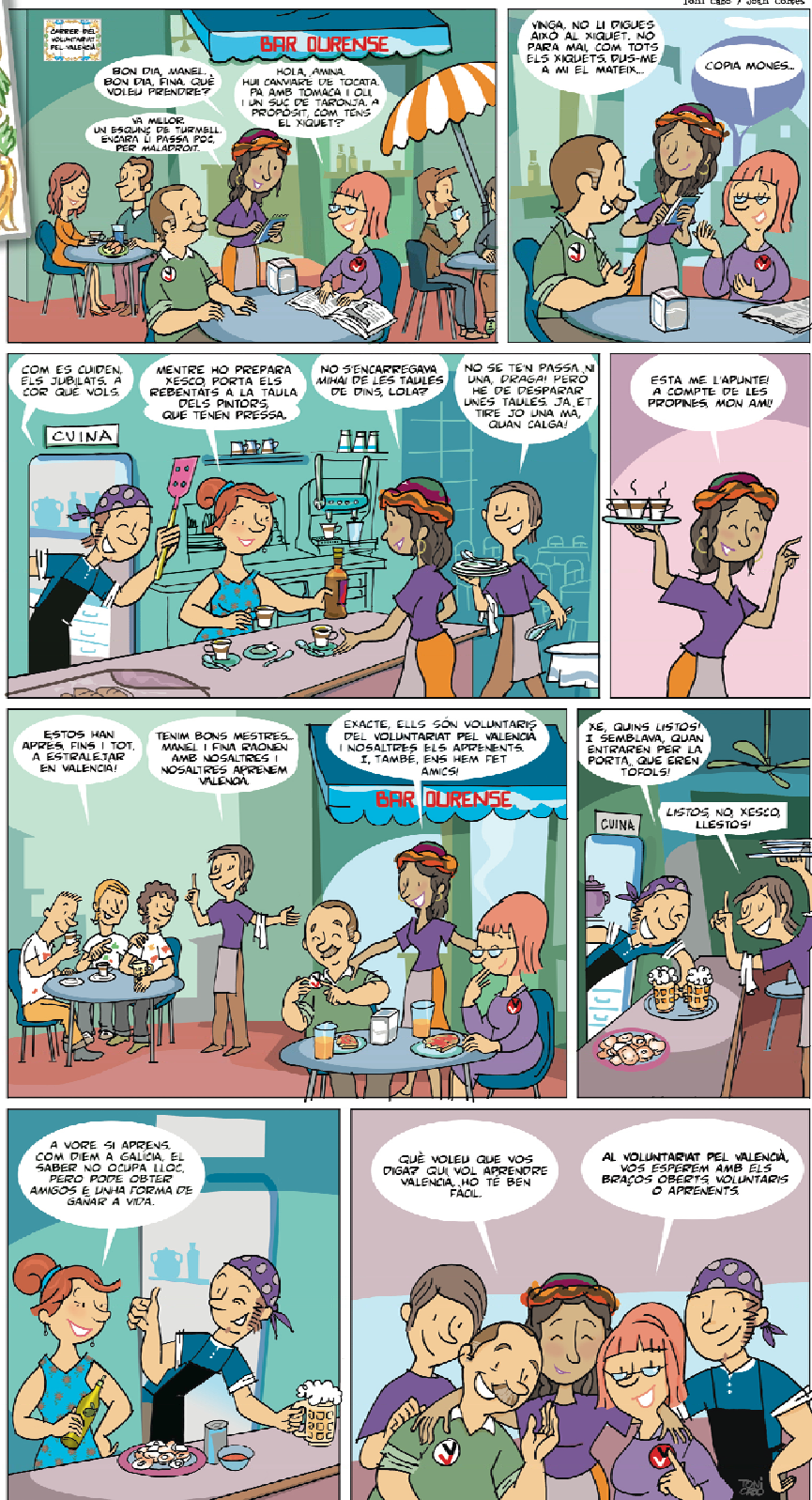
escola
valenciana
FEDERACIÓ
D'ASSOCIACIONS
PER LA LLINGUA

parla'm
en valencià

Amb el suport de:

GENERALITAT
VALENCIANA
CONSELLERIA D'EDUCACIÓ,
INVESTIGACIÓ, CULTURA I ESPORT

CADÉ
MIA
A
LENCIÀ
ANADI
LA
NGUA

voluntariat pel valencià

Tel. 659 052 864
www.voluntariatpelvalencia.org